

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від

2021 р. №

Київ

Про схвалення Концепції створення та розвитку системи раннього втручання в Україні

1. Схвалити Концепцію створення та розвитку системи раннього втручання в Україні (далі – Концепція), що додається.
2. Міністерству соціальної політики разом із Міністерством охорони здоров'я, Міністерством освіти і науки, іншими заінтересованими центральними та місцевими органами виконавчої влади розробити та подати у тримісячний строк проект плану заходів щодо реалізації Концепції, схваленої цим розпорядженням.

Прем'єр-міністр України

Д. ШМИГАЛЬ

Д. ШМИГАЛЬ

КОНЦЕПЦІЯ створення та розвитку системи раннього втручання в Україні

Проблема, яка потребує розв'язання

Відповідно до Конституції України сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Курс розвитку України як соціально орієнтованої держави вимагає перегляду пріоритетів державної політики у сфері охорони сім'ї та дитинства, упровадження успішних методик зі світової практики, що спрямовуються на підтримку сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, створення умов для розвитку дитини як у звичному, так і новому для неї середовищі.

Однією із успішних світових методик у зазначеному напрямі є розвиток системи раннього втручання.

Упровадження системи раннього втручання на національному та місцевому рівнях вимагає вироблення єдиної цілісної державної політики щодо створення, впровадження та розвитку послуги раннього втручання, яка поєднує медичну, психологічну, соціальну та освітню складові, спрямовується на раннє виявлення та профілактику порушень у дітей, покращення їхнього розвитку, підвищення якості їхнього життя, супровід і підтримку сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень.

Через відсутність чіткого визначення такого напрямку державної політики неможливо забезпечити наступність процесів підтримки сімей і дітей, а саме: раннє виявлення порушень розвитку в дитини – надання сім'ї послуги раннього втручання – перехід дитини в систему інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти.

За роки незалежності чисельність дитячого населення в Україні зменшилася на 57,6 відсотка, при цьому чисельність дітей з інвалідністю зросла більше як у два рази, тобто питома вага цієї категорії дітей збільшилася з 0,5 відсотка до 1,98 відсотка.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, за останні 25 років дитяча смертність у світі знизилася більше ніж удвічі. При цьому в Україні смертність немовлят у рази перевищує її рівень не лише в найбільш розвинутих країнах, але й у сусідніх країнах центральної та східної Європи – членах ЄС (порівняно з Чехією – майже втричі; з Польщею – майже вдвічі; з Угорщиною – більше ніж удвічі). Основними причинами смерті немовлят в Україні є стани, що виникають у перинатальний період, а також вроджені аномалії

та спадкова патологія. Особливе занепокоєння викликає смертність дітей (не лише немовлят, а й дітей віком до чотирьох років), спричинена зовнішніми чинниками, які можуть бути усунені за умови якісного догляду за дітьми в сім'ї.

При цьому в Україні немає офіційних статистичних даних щодо чисельності дітей з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень. Відповідно до міжнародних досліджень у перші роки життя у 13–18 відсотків таких дітей виявляються затримки розвитку та ризики їх виникнення. Тобто можна припустити, що в Україні більше ніж 250 тис. сімей з дітьми віком до чотирьох років потенційно потребують послуги раннього втручання, яка має надаватися відповідно до новітніх науково обґрунтованих методик, зокрема, із застосуванням сімейно-центрованого підходу, що забезпечує підвищення компетентності та посилення спроможності батьків найкращим чином сприяти розвитку дітей та їхній щоденній активності.

На сьогодні в Україні функціонує велика кількість закладів різного відомчого підпорядкування та громадських об'єднань, благодійних, релігійних організацій (далі – організації недержавного сектору), що надають допомогу сім'ям з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень. Разом з тим зазначені заклади не становлять єдиної комплексної системи, яка забезпечувала б належну міжгалузеву координацію та взаємодію, спрямовану на задоволення потреб цих дітей і їхніх сімей. Здебільшого такі заклади не мають належної матеріально-технічної бази, не забезпечені кваліфікованими кадрами і працюють в основному за кабінетним принципом у межах компетенції.

Окремі елементи сімейно-центрованого підходу застосовуються в поліклініках, перинатальних центрах (сфера охорони здоров'я), в центрах соціальної реабілітації для дітей з інвалідністю, центрах надання соціальних послуг (сфера соціального захисту), в інклюзивно-ресурсних центрах (сфера дошкільної освіти).

Незабезпечення послугою раннього втручання сімей і дітей, які такої послуги потребують, стає причиною таких негативних суспільних явищ, як відмова батьків від дітей і залишення їх у закладах інституційного догляду та виховання, руйнування сімей, які не відмовились від дитини, залишення матерів з такими дітьми наодинці зі своїми проблемами, відсутність у них можливостей забезпечувати себе і дитину самостійно та постійне надання їм соціальних виплат і допомоги.

Раннє втручання є всесвітньо визнаною комплексною послугою, яка максимально збільшує шанси дітей на реалізацію власного потенціалу, дає змогу максимально ефективно використовувати потенціал сім'ї для розвитку дитини та її підготовки до інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти. Крім того, цією послугою забезпечуються потреби сім'ї у професійній психологічній допомозі, а також повноцінна участь членів сім'ї в житті суспільства.

Міжнародні дослідження та світова практика свідчать про те, що раннє втручання найбільш ефективно забезпечує організацію допомоги дітям раннього

віку і їхнім сім'ям, запобігає інвалідизації та інституціоналізації дітей, сприяє соціальній інклюзії сімей. Послуга раннього втручання є економічно ефективною для суспільства. Відповідно до міжнародних досліджень 1 долар, який вкладено в послугу раннього втручання, дає змогу державі економити до 17 доларів у майбутньому.

В результаті реалізації у 2017–2019 рр. пілотного проекту „Створення системи надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя” (далі – пілотний проект) (відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 948) у Закарпатській, Львівській, Одеській та Харківській областях (визначених для участі в пілотному проекті) понад 79 відсотків закладів станом на кінець 2018 року надавали послугу раннього втручання. Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 350 „Деякі питання створення системи надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя” до пілотного проекту долучено ще шість областей: Вінницьку, Донецьку, Дніпропетровську, Запорізьку, Кіровоградську, Луганську.

Станом на 01 січня 2021 р. в десяти пілотних областях послугу раннього втручання надавали 43 заклади (підпорядковані Мінсоцполітики, МОЗ, МОН) та організації недержавного сектору. Послугу раннього втручання в пілотних областях отримували 1 642 сім'ї, в тому числі 1 671 дитина. При цьому потенційно потребують надання послуги раннього втручання 18 181 сім'я та 18 328 дітей, що свідчить про незадоволену потребу населення пілотних областей у цій послугі.

Важливим кроком до популяризації послуги раннього втручання та її упровадження на рівні адміністративно-територіальних одиниць, у закладах охорони здоров'я, соціального захисту, дошкільної освіти є розроблення Концепції створення та розвитку системи раннього втручання в Україні (далі – Концепція) відповідно до Указу Президента України від 13 грудня 2016 р. № 553 / 2016 „Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю” та з урахуванням положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права осіб з інвалідністю, ратифікованої Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI.

Мета і строки реалізації Концепції

Основною метою Концепції є забезпечення створення та розвитку системи раннього втручання в Україні та установлення права дітей з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень і сімей з такими дітьми на отримання послуги раннього втручання, спрямованої на здоровий розвиток дитини в сім'ї та її успішну соціалізацію в суспільстві.

Реалізація Концепції передбачається на період до 2027 року.

Основні завдання Концепції

Основними завданнями Концепції є:

забезпечення правового регулювання питань формування державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання;

забезпечення доступності послуги раннього втручання та максимальне охоплення нею дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, і їхніх сімей;

підвищення рівня обізнаності сімей, які мають дітей з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень, щодо створення та розвитку системи раннього втручання з метою запобігання інвалідизації дітей та їх інституціалізації у ранньому віці.

Шляхи і способи розв'язання проблеми

Реалізацією Концепції необхідно забезпечити виконання її основних завдань, спрямованих на розв'язання визначеної проблеми.

Забезпечення правового регулювання питань формування державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання має здійснюватися шляхом:

проведення комплексного аналізу законодавства у сферах охорони здоров'я, соціального захисту, охорони дитинства та захисту прав дітей, надання соціальних послуг і проведення соціальної роботи, надання реабілітаційних послуг, дошкільної освіти з метою визначення норм і положень, які застосовуватимуться при створенні та розвитку системи раннього втручання;

формування законодавчої бази та методичних засад для створення та розвитку системи раннього втручання з урахуванням успішного вітчизняного та зарубіжного досвіду;

визначення міжвідомчої взаємодії міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, установ, закладів, підприємств, організацій різного відомчого підпорядкування щодо організації та надання послуги раннього втручання;

визначення вимог до діяльності надавачів послуги раннього втручання;

установлення порядку надання послуги раннього втручання, його гармонізації з міжнародними стандартами та класифікаторами, зокрема Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я;

розроблення алгоритму виявлення у дітей порушень розвитку або ризику їх виникнення і своєчасного направлення сімей з такими дітьми до надавачів послуги раннього втручання для отримання такої послуги;

розроблення методики моніторингу та оцінювання якості послуги раннього втручання, її ефективності та діяльності надавачів послуги раннього втручання;

розроблення порядку визначення потреб адміністративно-територіальної одиниці в послугі раннього втручання та її місця в системі комплексних послуг для сімей з дітьми раннього віку на відповідній території;

запровадження практики підготовки дітей, які отримують послугу раннього втручання, до влаштування в заклади дошкільної освіти;

запровадження окремих програм з питань раннього втручання та / або включення таких питань в освітні програми підготовки, підвищення кваліфікації, професійної перепідготовки фахівців (психологів, дефектологів, логопедів, педіатрів, неврологів, психіатрів, ерготерапевтів, лікарів фізичної та реабілітаційної медицини, фахівців із соціальної роботи, соціальних працівників, соціальних педагогів);

забезпечення методичного супроводу фахівців команди раннього втручання.

Забезпечення доступності послуги раннього втручання та максимальне охоплення цією послугою дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, і їхніх сімей має здійснюватись шляхом:

координації дій на рівні міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо організації та надання послуги раннього втручання;

координації дій на рівні установ, закладів, підприємств, організацій різного відомчого підпорядкування, визначення їхнього функціоналу для роботи із сім'ями з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, а також активного залучення до цього процесу організації недержавного сектору;

стабільної ресурсної підтримки розвитку системи раннього втручання, зокрема, шляхом фінансування за рахунок бюджетних коштів, залучення міжнародної технічної допомоги, впровадження державно-приватного партнерства;

надання послуги раннього втручання за принципом раннього виявлення дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень;

запровадження дієвих інструментів (скринінгів, шкал, тестів тощо) для раннього виявлення та дослідження різних видів функціональних обмежень життєдіяльності та здоров'я дитини;

визначення вимог до ведення звітності щодо надання послуги раннього втручання та забезпечення її прозорості;

створення центрів (служб, відділень) раннього втручання, що, зокрема, передбачає забезпечення їхньої кадрової, інформаційної, технічної спроможності надання відповідної послуги.

Підвищення рівня поінформованості сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, щодо функціонування системи раннього втручання має здійснюватись шляхом:

запровадження на місцевому рівні програм, спрямованих на підвищення обізнаності сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, щодо функціонування системи раннього втручання з метою зниження рівня інституціоналізації дітей у ранньому віці та інвалідизації дітей;

створення інформаційної бази надавачів послуги раннього втручання;

проведення наукових досліджень з питань раннього втручання;

проведення інформаційних кампаній та інших просвітницьких заходів для підвищення обізнаності суспільства і сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, про систему раннього втручання.

Концепція передбачає складання плану заходів з її реалізації, що, у свою чергу, передбачатиме розроблення відповідних проектів нормативно-правових актів з питань реалізації різних складових державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання, проведення окремих організаційних заходів.

Прогноз впливу на ключові інтереси заінтересованих сторін

Реалізація Концепції позитивно впливатиме на ключові інтереси дітей з порушеннями розвитку або з ризиком виникнення таких порушень, сімей таких дітей, фахівців, задіяних у системі раннього втручання, працівників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, міжнародних неурядових організацій, діяльність яких пов'язана із наданням послуги раннього втручання.

Також реалізація Концепції матиме позитивний вплив на забезпечення правового регулювання питань створення та розвитку системи раннього втручання, визначення основних напрямів і основних завдань у цій системі, залучення висококваліфікованих кадрів у систему раннього втручання, що сприятиме застосуванню єдиних підходів до створення та розвитку в Україні системи раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя.

Очікувані результати

Реалізація Концепції дасть змогу:

забезпечити міжвідомчу взаємодію у процесі створення та розвитку системи раннього втручання;

застосувати ефективні механізми фінансування та ресурсно-управлінського забезпечення створення та розвитку системи раннього втручання;

забезпечити надання послуги раннього втручання за принципом раннього виявлення дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, з метою зниження рівня інвалідизації дітей та їх інституціалізації у ранньому віці;

забезпечити доступність послуги раннього втручання та максимальне охоплення цією послугою дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, і їхні сім'ї на місцевому рівні;

розбудувати інфраструктуру послуги раннього втручання;

запровадити систему моніторингу та оцінювання якості послуги раннього втручання;

зменшити кількість випадків відмови від дитини через стан її здоров'я;

запровадити систему підготовки дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, до інклюзивного навчання;

підвищити рівень соціалізації дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень;

розвинути інклюзивне середовище.

Обсяг фінансових, матеріально-технічних, трудова ресурсів

Заходи щодо реалізації Концепції фінансуватимуться за кошти державного і місцевих бюджетів, благодійних фондів, міжнародної технічної та фінансової допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством.

Послуга раннього втручання з огляду на її міждисциплінарність може надаватися на базі існуючих установ, закладів, підприємств, організацій різного відомчого підпорядкування та за кошти бюджетів різних рівнів.

Обсяг матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Концепції, визначатиметься під час розроблення відповідних завдань і заходів та уточнюватиметься щороку з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів.

Держава вживатиме заходів щодо залучення інвестицій для реалізації Концепції і забезпечуватиме моніторинг їх цільового використання.

ПОЛІТИЧНА ПРОПОЗИЦІЯ

щодо схвалення Концепції створення та розвитку системи раннього втручання в Україні”

I. Рекомендоване рішення

1. Предмет розгляду

Однією з ключових проблем у сфері соціального захисту дітей є відсутність державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання для сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень.

2. Оптимальний варіант

Для створення системи раннього втручання в Україні необхідним є схвалення Кабінетом Міністрів України Концепції створення та розвитку системи раннього втручання в Україні (далі – Концепція), яка визначає шляхи розв’язання вищевикладеної проблеми та стратегічні напрями державної політики щодо створення і розвитку системи раннього втручання.

2.1. Шляхи і способи розв’язання проблеми

Для розв’язання проблеми пропонуються такі шляхи:

забезпечення правового регулювання питань формування державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання;

забезпечення доступності послуги раннього втручання та максимальне охоплення цією послугою дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, і їхніх сімей;

підвищення рівня обізнаності сімей, які мають дітей з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень, щодо створення та розвитку системи раннього втручання з метою зниження рівня інституціоналізації дітей у ранньому віці та інвалідизації дітей.

Моніторинг реалізації Концепції проводитиметься в межах повноважень Кабінетом Міністрів України, Мінсоцполітики, іншими органами виконавчої влади за участю громадських об’єднань і міжнародних організацій.

2.2. Фінансово-економічне обґрунтування

Заходи щодо реалізації Концепції фінансуватимуться за кошти державного і місцевих бюджетів, благодійних фондів, міжнародної технічної та фінансової допомоги та з інших джерел, не заборонених законодавством.

Послуга раннього втручання з огляду на її міждисциплінарність може надаватися на базі існуючих установ, закладів, підприємств, організацій різного відомчого підпорядкування та за кошти бюджетів різних рівнів.

Обсяг матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Концепції, визначатиметься під час розроблення відповідних завдань і заходів та уточнюватиметься щороку з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів.

2.3. Прогноз впливу на ключові інтереси заінтересованих сторін

Реалізація Концепції позитивно впливатиме на ключові інтереси дітей з порушеннями розвитку або з ризиком виникнення таких порушень, сімей таких дітей, фахівців, задіяних у системі раннього втручання, працівників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, міжнародних організацій, діяльність яких пов'язана із наданням послуги раннього втручання.

Також реалізація Концепції матиме позитивний вплив на забезпечення правового регулювання питань створення та розвитку системи раннього втручання, визначення основних напрямів і основних завдань у цій системі, залучення висококваліфікованих кадрів у систему раннього втручання, що сприятиме застосуванню єдиних підходів до створення та розвитку в Україні системи раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя.

2.4. Ризики

Ризики, що можуть вплинути на реалізацію Концепції, є:

відсутність міжвідомчої взаємодії, а також взаємодії з громадськими об'єднаннями, благодійними, релігійними організаціями, юридичними особами, задіяними в системі раннього втручання (далі – організації недержавного сектору);

відсутність механізму фінансового забезпечення запровадження послуги раннього втручання та оцінювання її економічних наслідків;

відсутність системи підготовки (перепідготовки) та підвищення кваліфікації фахівців з раннього втручання;

недостатній рівень підготовки та недостатня кількість тренерів з раннього втручання для підвищення кваліфікації фахівців, задіяних у системі раннього втручання;

незацікавленість органів місцевого самоврядування у створенні центрів (служб, відділень) раннього втручання в адміністративно-територіальних одиницях.

2.5. Результати проведення консультацій

Підходи, що формують концептуальні засади реалізації державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання в Україні вперше обговорювались із громадськістю в межах конференції „Раннє втручання: назустріч новій парадигмі через партнерство професіоналів, сімей та суспільства”, яка пройшла в м. Харкові 10–12 жовтня 2018 року.

Наступні публічні обговорення питань створення та розвитку системи раннього втручання проводились із 24 лютого по 02 березня 2019 р. в межах відрядження української делегації до Французької республіки з метою ознайомлення з європейською практикою надання послуги раннього втручання для дітей з інвалідністю або дітей із ризиком отримання інвалідності.

У межах реалізації проекту Twinning „Підтримка органів влади України в розробці законодавчих та адміністративних засад для впровадження системи раннього втручання та реабілітації дітей з інвалідністю і дітей, які мають ризик отримання інвалідності” протягом 2017–2019 рр. було проведено 5 тематичних короткотермінових семінарів з питань раннього втручання для заступників директорів структурних підрозділів з питань соціального захисту населення обласних державних адміністрацій, заступників директорів обласних центрів соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді в пілотних областях, а саме: Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Львівській, Одеській та Харківській. На цих семінарах обговорювались, зокрема, питання нормативно-правового врегулювання запровадження системи раннього втручання в Україні.

Концептуальні засади реалізації державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання на місцевому рівні було розглянуто на засіданні Національної ради з питань раннього втручання 05 липня 2019 року.

З метою обговорення питань впровадження в пілотних регіонах послуги раннього втручання та концептуальних засад реалізації державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання в Україні за ініціативою Мінсоцполітики 26 жовтня та 21 грудня 2020 р. відбулися робочі наради за участю представників департаментів соціального захисту населення обласних державних адміністрацій, які координують питання реалізації пілотного проекту „Створення системи надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров’я та життя” (далі – пілотний проект) (розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 350) у відповідних областях, експертів пілотного проекту, представників громадських об’єднань.

Проект Концепції розміщено на офіційному веб-сайті Мінсоцполітики для громадського обговорення та надіслано Громадській раді при Мінсоцполітики.

2.6. Позиція заінтересованих органів

Проект Концепції потребує погодження Міністерством фінансів, Міністерством розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства, Міністерством охорони здоров’я, Міністерством освіти і науки, Міністерством культури та інформаційної політики, Міністерством розвитку громад та територій, Міністерством інфраструктури, Міністерством цифрової трансформації, Національним агентством з питань запобігання корупції, обласними, Київською міською державними адміністраціями та проведення правової експертизи Міністерством юстиції.

Проект Концепції стосується питань функціонування місцевого самоврядування, прав та інтересів територіальних громад, місцевого та регіонального розвитку, прав осіб з інвалідністю та потребує погодження уповноваженими представниками всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування, Уповноваженим Президента України з прав людей з

інвалідністю, Уповноваженим Президента України з прав дитини, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Урядовим уповноваженим з прав осіб з інвалідністю, Урядовим уповноваженим з питань європейської інтеграції та всеукраїнськими громадськими організаціями осіб з інвалідністю.

Проект Концепції не стосується сфери наукової та науково-технічної діяльності та не потребує проведення консультацій з Науковим комітетом Національної ради України з питань розвитку науки і технологій.

3. Обґрунтування вибору оптимального варіанта

Аналіз варіантів розв'язання проблеми відсутності державної політики з питань створення та розвитку системи раннього втручання свідчить, що оптимальним варіантом є схвалення проекту Концепції створення та розвитку системи раннього втручання в Україні відповідним розпорядженням Кабінету Міністрів України.

Такий варіант розглядається як оптимальний, оскільки схваленням Концепції забезпечується підґрунтя для формування державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання в Україні і передбачається низка вигод для держави та громадян, зокрема:

наближення державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання до міжнародних стандартів;

запровадження нових і підвищення ефективності тих, що реалізуються, заходів щодо створення та розвитку послуги раннього втручання для забезпечення їх відповідності положенням Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини, ратифікованої Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 р. № 789-XII, та Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права осіб з інвалідністю, ратифікованої Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI, Резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 р. № 70/1 „Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року”;

інтегрування сфер соціального захисту, медичної допомоги, освіти в систему раннього втручання.

II. Аналітична частина

1. Дослідження проблеми

Відповідно до Конституції України сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Курс розвитку України як соціально орієнтованої держави вимагає перегляду пріоритетів державної політики у сфері охорони сім'ї та дитинства, упровадження успішних методик зі світової практики, що спрямовуються на підтримку сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, створення умов для розвитку дитини як у звичному, так і новому для неї середовищі.

Однією із успішних світових методик у зазначеному напрямі є розвиток системи раннього втручання.

Упровадження системи раннього втручання на національному та місцевому рівнях вимагає вироблення єдиної цілісної державної політики щодо створення, впровадження та розвитку послуги раннього втручання, яка поєднує медичну, психологічну, соціальну та освітню складові, спрямовується на раннє виявлення та профілактику порушень у дітей, покращення їхнього розвитку, підвищення якості їхнього життя, супровід і підтримку сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень.

Через відсутність чіткого визначення такого напрямку державної політики неможливо забезпечити наступність процесів підтримки сімей і дітей, а саме: раннє виявлення порушень розвитку в дитини – надання сім'ї послуги раннього втручання – перехід дитини в систему інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти.

За роки незалежності чисельність дитячого населення в Україні зменшилася на 57,6 відсотка, при цьому чисельність дітей з інвалідністю зросла більше як у два рази, тобто питома вага цієї категорії дітей збільшилася з 0,5 відсотка до 1,98 відсотка.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, за останні 25 років дитяча смертність у світі знизилася більше ніж удвічі. При цьому в Україні смертність немовлят у рази перевищує її рівень не лише в найбільш розвинутих країнах, але й у сусідніх країнах центральної та східної Європи – членах ЄС (порівняно з Чехією – майже втричі; з Польщею – майже вдвічі; з Угорщиною – більше ніж удвічі). Основними причинами смерті немовлят в Україні є стани, що виникають у перинатальний період, а також вроджені аномалії та спадкова патологія. Особливе занепокоєння викликає смертність дітей (не лише немовлят, а й дітей віком до чотирьох років), спричинена зовнішніми чинниками, які можуть бути усунені за умови якісного догляду за дітьми в сім'ї.

При цьому в Україні немає офіційних статистичних даних щодо чисельності дітей з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень. Відповідно до міжнародних досліджень у перші роки життя у 13–18 відсотків таких дітей виявляються затримки розвитку та ризики їх виникнення. Тобто можна припустити, що в Україні більше ніж 250 тис. сімей з дітьми віком до чотирьох років потенційно потребують послуги раннього втручання, яка має надаватися відповідно до новітніх науково обґрунтованих методик, зокрема, із застосуванням сімейно-центрованого підходу, що забезпечує підвищення компетентності та посилення спроможності батьків найкращим чином сприяти розвитку дітей та їхній щоденній активності.

Основними проблемами створення та розвитку системи раннього втручання в Україні є:

відсутність комплексної системи профілактики та раннього виявлення (з використанням сучасних технологій, методів і процедур) дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень;

винятково біомедичний підхід до надання допомоги дітям, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, та фрагментарність її надання;

недостатня обізнаність батьків щодо основних етапів розвитку дитини, відсутність системних просвітницьких заходів для батьків щодо виховання дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, та догляду за такими дітьми;

недостатній рівень професійної підготовки фахівців, що надають допомогу дітям, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, і їхнім сім'ям.

На сьогодні в Україні функціонує велика кількість закладів різного відомчого підпорядкування та організацій недержавного сектору, що надають допомогу сім'ям з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень. Разом з тим зазначені заклади не становлять єдиної комплексної системи, яка забезпечувала б належну міжгалузеву координацію та взаємодію, спрямовану на задоволення потреб цих дітей і їхніх сімей. Здебільшого такі заклади не мають належної матеріально-технічної бази, не забезпечені кваліфікованими кадрами і працюють в основному за кабінетним принципом у межах компетенції.

Окремі елементи сімейно-центрованого підходу застосовуються в поліклініках, перинатальних центрах (сфера охорони здоров'я), в центрах соціальної реабілітації для дітей з інвалідністю, центрах надання соціальних послуг (сфера соціального захисту), в інклюзивно-ресурсних центрах (сфера дошкільної освіти).

Незабезпечення послугою раннього втручання сімей і дітей, які такої послуги потребують, стає причиною таких негативних суспільних явищ, як відмова батьків від дітей і залишення їх у закладах інституційного догляду та виховання, руйнування сімей, які не відмовились від дитини, залишення матерів з такими дітьми наодинці зі своїми проблемами, відсутність у них можливостей забезпечувати себе і дитину самостійно та постійне надання їм соціальних виплат і допомоги.

Раннє втручання є всесвітньо визнаною комплексною послугою, яка максимально збільшує шанси дітей на реалізацію власного потенціалу, дає змогу максимально ефективно викорисовувати потенціал сім'ї для розвитку дитини та її підготувати до інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти. Крім того, цією послугою забезпечуються потреби сім'ї у професійній психологічній допомозі, а також повноцінна участь членів сім'ї в житті суспільства.

За результатами міжнародних досліджень, проведених у країнах, у яких діє стала система надання комплексних медико-соціальних послуг (країни Європи, США), близько в 13 відсотків дітей у перші роки життя виявляються затримки розвитку, і такі діти потребують послуги раннього втручання.

Міжнародні дослідження та світова практика свідчать про те, що раннє втручання найбільш ефективно забезпечує організацію допомоги дітям раннього віку і їхнім сім'ям, запобігає інвалідизації та інституціоналізації дітей, сприяє соціальній інклюзії сімей. Послуга раннього втручання є економічно ефективною для суспільства. Відповідно до міжнародних досліджень 1 долар, який вкладено в послугу раннього втручання, дає змогу державі економити до 17 доларів у майбутньому.

В результаті реалізації у 2017–2019 рр. пілотного проекту „Створення системи надання послуги раннього втручання” для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя (далі – пілотний проект) (відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 948) у Закарпатській, Львівській, Одеській та Харківській областях (визначених для участі в пілотному проекті) понад 79 відсотків закладів / установ станом на кінець 2018 року надавали послугу раннього втручання. Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 350 „Деякі питання створення системи надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя” до пілотного проекту долучено ще шість областей: Вінницьку, Донецьку, Дніпропетровську, Запорізьку, Кіровоградську, Луганську.

Станом на 01 січня 2021 р. в десяти пілотних областях послугу раннього втручання надавали 43 заклади (підпорядковані Мінсоцполітики, МОЗ, МОН) та організації недержавного сектору. Послугу раннього втручання в пілотних областях отримували 1 642 сім'ї, в тому числі 1 671 дитина. При цьому потенційно потребують надання послуги раннього втручання 18 181 сім'я та 18 328 дітей, що свідчить про незадоволену потребу населення пілотних областях у цій послугі.

В ході реалізації Концепції планується використовувати вітчизняний досвід надання послуги раннього втручання як вагомий ресурс для тих областей, які будуть упроваджувати послугу раннього втручання, а також результати наукових досліджень, які з 2002 р. проводяться Національною академією медичних наук України на базі Державної установи „Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України” і підтверджують ефективність послуги раннього втручання та необхідність розроблення єдиної державної політики щодо створення та розвитку послуги раннього втручання для сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень.

На національному рівні питання створення та розвитку системи раннього втручання і міжвідомчої взаємодії планується розв'язувати шляхом внесення змін до чинного законодавства.

На місцевому рівні упровадження системи раннього втручання та відповідна міжвідомча взаємодія має забезпечуватись координацією роботи закладів різного відомчого підпорядкування, а також активним залученням у цей процес недержавних організацій.

Важливим кроком до популяризації послуги раннього втручання та її впровадження на рівні адміністративно-територіальних одиниць, у закладах охорони здоров'я, соціального захисту, дошкільної освіти є розроблення Концепції створення та розвитку системи раннього втручання в Україні (далі – Концепція) відповідно до Указу Президента України від 13 грудня 2016 р. № 553 / 2016 „Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю” та з урахуванням положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права осіб з інвалідністю, ратифікованої Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI.

Концепція базується на Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини, ратифікованої постановою Верховної Ради від 27 лютого 1991 р. № 789-XII, Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права осіб з інвалідністю, ратифікованої Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI, Резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 р. № 70/1 „Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року”.

У визначеній Концепцією сфері правового регулювання діють:

Указ Президента України від 13 грудня 2016 р. № 553 „Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю” (Офіційний вісник Президента України, 2016 р., № 35, ст. 795);

Указ Президента України від 03 грудня 2019 р. № 875/2019 „Про підвищення ефективності заходів у сфері прав осіб з інвалідністю” (Офіційний вісник Президента України, 2019 р., № 26, ст. 1151);

розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 січня 2019 р. № 12 „Про визначення національного координатора” (зі змінами);

постанова Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 175 „Деякі питання діяльності Національної ради з питань раннього втручання” (зі змінами) (Офіційний вісник України, 2019 р., № 22, ст. 772);

розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 350 „Деякі питання створення системи надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя”;

розпорядження Кабінету Міністрів України від 09 серпня 2017 р. № 526 „Про затвердження Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки” (Офіційний вісник України, 2017 р., № 67, ст. 2015);

наказ Мінсоцполітики від 18 лютого 2021 р. № 92 „Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження практики надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя” (зі змінами).

2. Можливі варіанти розв'язання проблеми

Варіант 1 (малоефективний). Застосування щодо дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, усталеного підходу до надання медичної допомоги таким дітям

Шляхи і способи розв'язання проблеми:

введення додаткових медичних скринінгів;

розвиток реабілітаційних послуг;

надання медичних послуг відповідно до клінічних протоколів.

Фінансово-економічне обґрунтування:

реалізація цього варіанта не потребуватиме додаткових витрат з державного бюджету.

Прогноз впливу:

реалізація цього варіанта розв'язання проблеми негативно впливатиме на ключові інтереси дітей з порушеннями розвитку або з ризиком виникнення таких порушень, сімей таких дітей, фахівців, задіяних у системі раннього втручання, працівників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, міжнародних організацій, діяльність яких пов'язана із наданням послуги раннього втручання.

Ризики:

невчасне виявлення дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень;

відсутність механізму виведення дитини із системи надання медичних послуг (за винятком повного одужання дитини) та її інтеграції в систему раннього втручання;

відсутність належної підготовки дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, до інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти.

Шляхами запобігання цим ризикам є запровадження міжвідомчої взаємодії міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, установ, закладів, організацій, підприємств різного відомчого підпорядкування щодо надання допомоги дітям, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, і їхнім сім'ям.

Варіант 2 (оптимальний). Схвалення Концепції створення та розвитку системи раннього втручання в Україні

Шляхи і способи розв'язання проблеми:

- забезпечення правового регулювання питань формування державної політики з питань створення та розвитку системи раннього втручання шляхом:

проведення комплексного аналізу законодавства у сферах охорони здоров'я, соціального захисту, охорони дитинства та захисту прав дітей, надання соціальних послуг і проведення соціальної роботи, надання реабілітаційних послуг, дошкільної освіти з метою визначення норм і положень, які застосовуватимуться при створенні та розвитку системи раннього втручання;

формування законодавчої бази та методичних засад для створення та розвитку системи раннього втручання з урахуванням успішного вітчизняного та зарубіжного досвіду;

визначення міжвідомчої взаємодії міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, установ, закладів, підприємств, організацій різного відомчого підпорядкування щодо організації та надання послуги раннього втручання;

визначення вимог до діяльності надавачів послуги раннього втручання;

установлення порядку надання послуги раннього втручання, його гармонізації з міжнародними стандартами та класифікаторами, зокрема Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я;

розроблення алгоритму виявлення у дітей порушень розвитку або ризику їх виникнення і своєчасного направлення сімей з такими дітьми до надавачів послуги раннього втручання для отримання такої послуги;

розроблення методики моніторингу та оцінювання якості послуги раннього втручання, її ефективності та діяльності надавачів послуги раннього втручання;

розроблення порядку визначення потреб адміністративно-територіальної одиниці в послугі раннього втручання та її місця в системі комплексних послуг для сімей з дітьми раннього віку на відповідній території;

запровадження практики підготовки дітей, які отримують послугу раннього втручання, до влаштування в заклади дошкільної освіти;

запровадження окремих програм з питань раннього втручання та / або включення таких питань в освітні програми підготовки, підвищення кваліфікації, професійної перепідготовки фахівців (психологів, дефектологів, логопедів, педіатрів, неврологів, психіатрів, ерготерапевтів, лікарів фізичної та реабілітаційної медицини, фахівців із соціальної роботи, соціальних працівників, соціальних педагогів);

забезпечення методичного супроводу фахівців команди раннього втручання;

- забезпечення доступності послуги раннього втручання та максимальне охоплення цією послугою дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, і їхніх сімей шляхом:

координації дій на рівні міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо організації та надання послуги раннього втручання;

координації дій на рівні установ, закладів, підприємств, організацій різного відомчого підпорядкування, визначення їхнього функціоналу для роботи із сім'ями з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, а також активного залучення до цього процесу організації недержавного сектору;

стабільної ресурсної підтримки розвитку системи раннього втручання, зокрема, шляхом фінансування за рахунок бюджетних коштів, залучення міжнародної технічної допомоги, впровадження державно-приватного партнерства;

надання послуги раннього втручання за принципом раннього виявлення дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень;

запровадження дієвих інструментів (скринінгів, шкал, тестів тощо) для раннього виявлення та дослідження різних видів функціональних обмежень життєдіяльності та здоров'я дитини;

визначення вимог до ведення звітності щодо надання послуги раннього втручання та забезпечення її прозорості;

створення центрів (служб, відділень) раннього втручання, що, зокрема, передбачає забезпечення їхньої кадрової, інформаційної, технічної спроможності надання відповідної послуги.

- підвищення рівня поінформованості сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, щодо функціонування системи раннього втручання шляхом:

запровадження на місцевому рівні програм, спрямованих на підвищення обізнаності сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, щодо створення та розвитку системи раннього втручання з метою зниження рівня інституціоналізації дітей у ранньому віці та інвалідизації дітей;

створення інформаційної бази надавачів послуги раннього втручання;

проведення наукових досліджень з питань раннього втручання;

проведення інформаційних кампаній та інших просвітницьких заходів для підвищення обізнаності суспільства і сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, про систему раннього втручання.

Концепція передбачає складання плану заходів з її реалізації.

Фінансово-економічне обґрунтування:

заходи щодо реалізації Концепції фінансуватимуться за кошти державного і місцевих бюджетів, благодійних фондів, міжнародної технічної та фінансової допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством;

послуга раннього втручання з огляду на її міждисциплінарність може надаватися на базі діючих закладів різного відомчого підпорядкування та за кошти бюджетів різних рівнів;

обсяг матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Концепції, визначатиметься при розробленні відповідних завдань і заходів та уточнюватиметься щороку з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів;

реалізація акта потребуватиме додаткових видатків із державного та місцевих бюджетів (фінансово-економічні розрахунки додаються).

Прогноз впливу:

реалізація цього варіанту розв'язання проблеми позитивно впливатиме на ключові інтереси дітей з порушеннями розвитку або з ризиком виникнення таких порушень, сімей таких дітей, фахівців, задіяних у системі раннього втручання, працівників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, міжнародних неурядових організацій, діяльність яких пов'язана із наданням послуги раннього втручання;

реалізація Концепції матиме позитивний вплив на забезпечення правового регулювання питань створення та розвитку системи раннього втручання, визначення основних напрямів та основних завдань у цій системі, залучення висококваліфікованих кадрів у систему раннього втручання, що сприятиме застосуванню єдиних підходів до створення та розвитку в Україні системи раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя.

Ризики:

відсутність міжвідомчої взаємодії, а також взаємодії з громадськими об'єднаннями, благодійними, релігійними організаціями, юридичними особами, задіяними в системі раннього втручання;

відсутність механізму фінансового забезпечення запровадження послуги раннього втручання та оцінювання її економічних наслідків;

відсутність системи підготовки (перепідготовки) та підвищення кваліфікації фахівців з раннього втручання;

недостатній рівень підготовки та недостатня кількість тренерів з раннього втручання для підвищення кваліфікації фахівців, задіяних у системі раннього втручання;

незацікавленість органів місцевого самоврядування у створенні центрів (служб, відділень) раннього втручання в адміністративно-територіальних одиницях.

Шляхи запобігання виникненню ризиків:

проведення консультацій із заінтересованими органами та сторонами;

громадське обговорення;

проведення широкої роз'яснювальної роботи (в тому числі семінарів, засідань за круглим столом, конференцій – переважно в межах програм міжнародної технічної допомоги) щодо усіх складових процесів створення та розвитку системи раннього втручання в Україні.

**Міністр соціальної
політики України**

Марина ЛАЗЕБНА

_____ 2021 р.

КОМУНІКАТИВНИЙ ПЛАН

1. Мета

Метою прийняття проекту розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції створення та розвитку системи раннього втручання в Україні” (далі – проект акта) є забезпечення створення та розвитку системи раннього втручання в Україні та установлення права дітей з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень і сімей з такими дітьми на отримання послуги раннього втручання, спрямованої на здоровий розвиток дитини в сім’ї та її успішну соціалізацію в суспільстві.

Реалізація Концепції передбачається на період до 2027 року.

Комунікативний план визначає ключові повідомлення, які необхідно донести до різноманітних цільових аудиторій для забезпечення позитивного сприйняття, підтримки та заохочення заінтересованих сторін до ефективної реалізації заходів та своєчасного досягнення цілей проекту акта.

2. Ключові повідомлення

Широкий громадськості:

Однією з ключових проблем у сфері соціального захисту є відсутність державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання для сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, що не дозволяє забезпечити наступності: раннє виявлення порушень розвитку у дитини – надання сім’ї послуги раннього втручання – перехід дитини у систему інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти.

Упровадження системи раннього втручання на національному та місцевому рівнях вимагає вироблення єдиної цілісної державної політики щодо створення, впровадження та розвитку послуги раннього втручання, яка поєднує медичну, психологічну, соціальну та освітню складові, спрямовується на раннє виявлення та профілактику порушень у дітей, покращення їхнього розвитку, підвищення якості їхнього життя, супровід і підтримку сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень.

Важливим кроком до популяризації послуги раннього втручання та її упровадження на рівні адміністративно-територіальних одиниць, у закладах охорони здоров’я, соціального захисту, дошкільної освіти є розроблення Концепції створення та розвитку системи раннього втручання в Україні (далі – Концепція) відповідно до Указу Президента України від 13 грудня 2016 р. № 553 / 2016 „Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю” та з урахуванням положень Конвенції Організації Об’єднаних Націй про права осіб з інвалідністю, ратифікованої Законом України № 1767-VI від 16 грудня 2009 року.

За роки незалежності чисельність дитячого населення в Україні зменшилася на 57,6 відсотка, при цьому чисельність дітей з інвалідністю зросла більше як у два рази, тобто питома вага цієї категорії дітей збільшилася з 0,5 відсотка до 1,98 відсотка.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, за останні 25 років дитяча смертність у світі знизилася більше ніж удвічі. При цьому в Україні смертність немовлят у рази перевищує її рівень не лише в найбільш розвинутих країнах, але й у сусідніх країнах центральної та східної Європи – членах ЄС (порівняно з Чехією – майже втричі; з Польщею – майже вдвічі; з Угорщиною – більше ніж удвічі). Основними причинами смерті немовлят в Україні є стани, що виникають у перинатальний період, а також вроджені аномалії та спадкова патологія. Особливе занепокоєння викликає смертність дітей (не лише немовлят, а й дітей віком до чотирьох років), спричинена зовнішніми чинниками, які можуть бути усунені за умови якісного догляду за дітьми в сім'ї.

При цьому в Україні немає офіційних статистичних даних щодо чисельності дітей з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень. Відповідно до міжнародних досліджень у перші роки життя у 13–18 відсотків таких дітей виявляються затримки розвитку та ризики їх виникнення. Тобто можна припустити, що в Україні більше ніж 250 тис. сімей з дітьми віком до чотирьох років потенційно потребують послуги раннього втручання, яка має надаватися відповідно до новітніх науково обґрунтованих методик, зокрема, із застосуванням сімейно-центрованого підходу, що забезпечує підвищення компетентності та посилення спроможності батьків найкращим чином сприяти розвитку дітей та їхній щоденній активності.

В результаті реалізації у 2017–2019 рр. пілотного проекту „Створення системи надання послуги раннього втручання” для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя (далі – пілотний проект) (відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 948) у Закарпатській, Львівській, Одеській та Харківській областях (визначених для участі в пілотному проекті) понад 79 відсотків закладів / установ стапом на кінець 2018 року надавали послугу раннього втручання. Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 350 „Деякі питання створення системи надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя” до пілотного проекту долучено ще шість областей: Вінницьку, Донецьку, Дніпропетровську, Запорізьку, Кіровоградську, Луганську.

Станом на 01 січня 2021 р. в десяти пілотних областях послугу раннього втручання надавали 43 заклади (підпорядковані Мінсоцполітики, МОЗ, МОН) та організації недержавного сектору. Послугу раннього втручання в пілотних областях отримували 1 642 сім'ї, в тому числі 1 671 дитина. При цьому потенційно потребують надання послуги раннього втручання 18 181 сім'я та 18 328 дітей, що свідчить про незадоволену потребу населення пілотних областях у цій послугі.

В ході реалізації Концепції планується використовувати вітчизняний досвід надання послуги раннього втручання як вагомий ресурс для тих областей, які будуть упроваджувати послугу раннього втручання, а також результати наукових досліджень, які з 2002 р. проводяться Національною академією

медичних наук України на базі Державної установи „Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України” і підтверджують ефективність послуги раннього втручання та необхідність розроблення єдиної державної політики щодо створення та розвитку послуги раннього втручання для сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень.

Сім'ям з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень:

На національному рівні питання створення та розвитку системи раннього втручання і міжвідомчої взаємодії планується розв'язувати шляхом внесення змін до чинного законодавства.

На місцевому рівні упровадження системи раннього втручання та відповідна міжвідомча взаємодія має забезпечуватись координацією роботи закладів різного відомчого підпорядкування, а також активним залученням у цей процес недержавних організацій.

3. Верстви (групи) населення, на які вплине реалізація рішення

Формування та реалізація державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання матиме позитивний вплив на ключові інтереси дітей з порушеннями розвитку або з ризиком виникнення таких порушень, сімей таких дітей, фахівців, задіяних у системі раннього втручання, працівників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, міжнародних неурядових організацій, діяльність яких пов'язана із наданням послуги раннього втручання;

реалізація Концепції матиме позитивний вплив на забезпечення правового регулювання питань створення та розвитку системи раннього втручання, визначення основних напрямів та основних завдань у цій системі, залучення висококваліфікованих кадрів у систему раннього втручання, що сприятиме застосуванню єдиних підходів до створення та розвитку в Україні системи раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя.

4. Методи та способи інформування

Офіційні канали:

повідомлення на Урядовому порталі, офіційному веб-сайті Мінсоцполітики, дотичних ЦОВВ та їхніх відповідних сторінках у соціальних мережах, веб-сайті „Раннє втручання” (<http://rvua.com.ua/>);

розсилка до ЗМІ, лідерів громадських об'єднань та активістів батьківського руху актуальної інформації про завдання та результати реалізації проекту акта;

організація переліку заходів щодо реалізації проекту акта в областях за участю експертів, представників центральних та місцевих органів виконавчої влади.

ЗМІ:

публікація експертних статей від представників Мінсоцполітики та експертів щодо заходів та цілей проекту акта (для широкої громадськості та батьківської аудиторії);

публікації у фахових виданнях з інформуванням про основні цілі та завдання проекту акта;

висвітлення питань щодо надання послуги раннього втручання, розповсюдження соціальної реклами у медіа (в тому числі місцевих, он-лайн, друкованих виданнях, телебаченні).

Способи інформування:

інформаційні повідомлення (новини) на офіційному веб-сайті Мінсоцполітики;

експертні статті та інтерв'ю від представників Мінсоцполітики, МОН, МОЗ та експертів;

роз'яснювальна інформація (інфографіка) для широкої громадськості;

розміщення відео-роликів із відображенням інформації про створення та розвиток системи раннього втручання та результати її впровадження;

поширення друкованої інформаційної продукції на тематичних заходах та в профільних закладах.

5. Фінансове забезпечення

Для реалізації Комунікативного плану може залучатися міжнародна технічна допомога, внески заінтересованих міжнародних організацій, а також кошти інших джерел, не заборонених законодавством.

Впровадження Комунікативного плану не потребує додаткових матеріально-технічних, трудових ресурсів (окрім зазначених нижче) та може здійснюватися за рахунок раціонального використання та перерозподілу наявних трудових ресурсів у процесі реформи державного управління відповідно до Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1102) та Концепції оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1013.

Заходи, які потребують додаткового фінансування за кошти міжнародних партнерів: організація низки заходів в областях, друк інформаційних матеріалів та виготовлення відео-роликів із роз'ясненням для широкої громадськості.

**Заступник Міністра
соціальної політики України**

Борис ЛЕБЕДЦОВ

_____ 2021 року

КРИТЕРІЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТА ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ

Критерії результативності

Передбачається, що в результаті повномасштабної реалізації Концепції створення та розвитку системи раннього втручання в Україні (далі – Концепція) знизиться чисельність дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, що залишилися без піклування батьків і перебувають у стаціонарних закладах, зменшиться рівень рівня інституціалізації дітей раннього віку та інвалідізації дітей, збільшиться кількість економічно активних членів сімей та їх добробут на трудовій основі, а також збільшиться частка дітей, які будуть підготовлені до інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти.

Крім того, в подальшому передбачається ввести якісні критерії оцінки ефективності надання послуги раннього втручання, розроблені в ході моніторингу надання послуги раннього втручання на місцевому рівні.

Зважаючи на очікувані результати Концепції, основними критеріями для оцінки ефективності її реалізації є:

зростання (зменшення) загальної чисельності сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, що отримували послугу раннього втручання у попередньому періоді, до загальної чисельності сімей з дітьми віком до чотирьох років;

зростання кількості економічно активних членів сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, та їх добробуту на трудовій основі, які отримували послугу раннього втручання у попередньому періоді, до загальної чисельності сімей з дітьми віком до чотирьох років;

зростання кількості дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, що отримували послугу раннього втручання та перешли до закладу дошкільної освіти у попередньому періоді, до загальної чисельності сімей з дітьми віком до чотирьох років;

зростання задоволеності сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, які отримували послугу раннього втручання у попередньому періоді, до загальної чисельності сімей з дітьми віком до чотирьох років;

зменшення рівня рівня інституціалізації дітей раннього віку та інвалідізації дітей, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень, що отримували послугу раннього втручання у попередньому періоді, до загальної чисельності сімей з дітьми віком до чотирьох років;

зростання кількості юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, які започаткували надання послуги раннього втручання у звітному періоді, до загальної кількості юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Проведення моніторингу

Впровадження Концепції передбачає щорічний аналіз динаміки реалізації запланованих завдань, дозволить оперативно проводити необхідні коригування і вносити зміни у процес створення та розвитку системи раннього втручання.

Мінсоцполітики проводитиме моніторинг ефективності реалізації завдань Концепції (після її схвалення) щорічно на підставі інформації центральних та місцевих органів виконавчої влади, щодо реалізації державної політики щодо створення та розвитку системи раннього втручання та звітуватиме Кабінету Міністрів України, за результатами.

Інформація також розміщуватиметься на офіційному веб-сайті Мінсоцполітики.

**Заступник Міністра соціальної
політики України**

Борис ЛЕБЕДЦОВ

_____ 2021 року

**Фінансово-економічне обґрунтування
до проекту розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення
Концепції створення та розвитку системи раннього втручання в Україні”**

Для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя надається міждисциплінарна, сімейно-центрована комплексна послуга, яка поєднує медичну, психологічну, соціальну та освітню складові, спрямовується на раннє виявлення та профілактику порушень у дітей, покращення їхнього розвитку, підвищення якості їхнього життя, супровід і підтримку сімей з дітьми, у яких виявлено порушення розвитку (далі – послуга раннього втручання).

Послуга раннього втручання надається дітям у віці до трьох років одинадцяти місяців двадцяти дев'яти днів, які мають порушення розвитку або в яких є ризик виникнення таких порушень (далі – діти), і їхнім сім'ям (далі – отримувачі послуги раннього втручання).

Послуга раннього втручання надається командою раннього втручання.

До команди раннього втручання рекомендовано включати фахівців різних галузей (не менше ніж чотири особи із числа таких працівників: психолог, логопед (спеціальний педагог), фізичний терапевт, лікар-педіатр, лікар-невролог (за потреби), ерготерапевт (за потреби), лікар фізичної та реабілітаційної медицини (за потреби), фахівець із соціальної роботи / соціальний працівник, координатор / реєстратор послуги раннього втручання). За потреби та наявності відповідних ресурсів склад команди раннього втручання рекомендується розширювати.

Відповідно до аналізу практики надання послуги раннього втручання її склад витрат, що входять до неї, визначається залежно від конкретної дитини, і її сім'ї.

Середня вартість послуги раннього втручання становить:

на місяць - 2 793, 81 грн. на одну дитину;

на рік - 33 525, 67 грн. на одну дитину.

Розрахунок вартості послуги раннього втручання додається.

Станом 12.02.2021 року чисельність отримувачів послуги раннього втручання у пілотних областях **становила 1 643 сім'ї**. Кількість сімей, які потенційно потребують надання послуги раннього втручання – **18 181 сім'я**.

Таким чином за попередніми розрахунками формування системи раннього втручання потребуватиме 19 тис. дітей x 33525,67 грн. = **636 млн. грн./рік**.

Генеральний директор Директорату
розвитку соціальних послуг та захисту
прав дітей

Руслан КОЛБАСА

Розрахунок вартості послуги раннього втручання

Кількість робочих днів в рік	251			
Кількість робочих годин в день	8			
Прямі витрати в розрахунок на одиницю часу (годину)				
ПОСТІЙНІ ВИТРАТИ				
Оплата праці основного та допоміжного персоналу				
Стаття витрат	Оклад в місяць	Кількість місяців	Сума, грн	шт.од.
Заробітна плата	24 000,00		72 000,00	
Основний персонал	24 000,00	12,00	72 000,00	1
в т.ч.	24 000,00	12,00	72 000,00	7
Лікар	6 000,00	12,00	72 000,00	1
Практичний психолог / психолог	6 000,00	12,00	72 000,00	1
Ерготерапевт	6 000,00	12,00	72 000,00	1
Фізичний терапевт	6 000,00	12,00	72 000,00	1
Допоміжний персонал	0,00	0	0,00	0
			0,00	
			0,00	
Інший залучений персонал	0,00	0	0,00	0
Єдиний соціальний внесок 22 %	5 280,00	12	63 360,00	
Всього оплата праці основного та допоміжного персоналу	29 280,00	12	135 360,00	
Стаття витрат	Вартість одиниці, грн.	Кількість одиниць	Сума, грн.	
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	5 000,00	6	55 000,00	
М'який інвентар				
Вкладка (ортопедичне сидіння Sitter (розмір 1): комфортне рельєфне сидіння для фіксації правильного положення сидячи (розмір 1).	1 000,00	5	5 000,00	
Твердий інвентар				
Дитячі меблі, килим, закриті шафи**	50 000,00	1	50 000,00	
Всього придбання товарів та послуг	5 000,00	6	55 000,00	
Інші прямі витрати				
Стаття витрат	Вартість одиниці, грн.	Кількість одиниць	Сума, грн.	
Транспортні витрати			8 400,00	
в т.ч. у разі, якщо суб'єкт користується власними транспортними засобами			8 400,00	
Транспортні послуги (соціальне таксі)	700,00	12,00	8 400,00	
в т.ч. у разі, якщо суб'єкт компенсує витрати на проїзд працівникам, що задіяні при наданні послуги раннього втручання			0,00	
Ремонт та обслуговування спеціального обладнання та інших спеціальних засобів			0,00	
Інші витрати			0,00	
Всього:	0,00	0,00	8 400,00	

Адміністративні витрати

Оплата праці адміністративно-управлінського та господарсько-обслуговуючого персоналу

Штатна посада	Оклад на місяць, грн.	Кількість місяців	Сума, грн	пгт. од
Адміністративно-управлінський персонал	0,00	12	0,00	0,00
			0,00	
			0,00	
			0,00	
			0,00	
Господарсько-обслуговуючий персонал	0,00	12	0,00	0,00
			0,00	
			0,00	
			0,00	
Загальний фонд оплати праці всього	0,00	12	0,00	0,00
Єдиний соціальний внесок (22%)	0,00	12	0,00	
Всього заробітня плата та єдиний соціальний внесок	0,00	12	0,00	

Придбання товарів та послуг, що відносяться до адміністративних витрат

Стаття витрат	Вартість одиниць, грн.	Кількість одиниць	Сума, грн.	
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар на загальнонавчальні і адміністративні потреби			257 700,00	
крісельце дитяче	450	1	450,00	
м'які модулі (кубики, азбука, дидактичний пучок, ігрові модулі)	10250	1	10 250,00	
допоміжні засоби для дітей з обмеженнями життєдіяльності (для позиціонування лежачи, сидячи, стоячи; для переміщення; тощо)	7000	1	7 000,00	
Відеорекамер для зйомок	7 000,00	1	7 000,00	
Пеленальний столик	3 000,00	1	3 000,00	
Багатофункціональний пристрій (комбінація принтера, копіра, сканера)	5 000,00	1	5 000,00	
Персональний комп'ютер (системний блок, монітор, клавіатура, миша, операційна система)	15 000,00	4	60 000,00	
Дидактичне та спеціальне обладнання				
Вертикалізатор (EasyStand Bantam Extra Small (для дітей з максимальною вагою тіла до 23 кг і зростом від 71 до 102 см).	119 000,00	1	119 000,00	
Адаптаційне крісло (X panda (розмір I).	3 000,00	5	15 000,00	
Палиці (15/MR I)	800,00	5	4 000,00	
Ходунки (R82 роні)	800,00	5	4 000,00	
Обладнання для забезпечення спілкування та розвитку навичок комунікації у дитини з проблемами мовленнєвого розвитку	1 000,00	5	5 000,00	
Меблі для оснащення кімнати для сім'ї дитини:			0,00	
Ліжко ортопедичне функціональне дитяче	18 000,00	1	18 000,00	
Роботи та послуги на загальнонавчальні і адміністративні потреби			0,00	
Оплата зовнішніх (аутсорсінгових) послуг адміністративного, кадрового, бухгалтерського забезпечення			0,00	
Інші витрати на придбання товарів, робіт і послуг			0,00	
Всього:			257 700,00	

Інші адміністративні витрати

Стаття витрат	Вартість одиниці, грн.	Кількість одиниць	Сума, грн.	
Оренда та обслуговування приміщень, будівель та споруд			0,00	
Витрати на комунальні послуги та енергоносії			0,00	
Оплата водопостачання та водовідведення			0,00	
Оплата теплопостачання			0,00	
Оплата електроенергії			0,00	
Оплата газу			0,00	
Оплата інших комунальних послуг			0,00	
Вивезення сміття		12	0,00	
Витрати на зв'язок (в т. ч. пошта, телефон, Інтернет)			0,00	
Абонплата за телефони		12	0,00	
Інтернет зв'язок		12	0,00	
Транспортні витрати на загальновиробничі і адміністративні потреби			0,00	
Витрати на паливо (бензин) для автомобіля			0,00	
Ремонт та обслуговування обладнання загальновиробничого і адміністративного призначення			0,00	
Заправка картриджів		2	0,00	
Заправка, технічне обслуговування вогнегасників		5	0,00	
Знос основних засобів загальновиробничого і адміністративного призначення (субрахунки: 101, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109)			9 471,25	
разом по субрахунках 104, 106	9471,25	1	9 471,25	
разом по субрахунках 104 г, 105 г, 106 г			0,00	
Знос нематеріальних активів загальновиробничого і адміністративного призначення (субрахунки: 121, 122, 123, 124, 125, 127)			0,00	
разом по субрахунку 122			0,00	
Знос інших необоротних матеріальних активів загальновиробничого і адміністративного призначення (субрахунок 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117)			22 120,00	
разом по субрахунках 113, 114	22120,00	1	22 120,00	
разом по субрахунках 113 г, 114 г			0,00	
Інші витрати			0,00	
Збір за забруднення навколишнього природного середовища			0,00	
Збір за спецоводокористування			0,00	
Всього:			31 591,25	

3. Розрахунок вартості прямих витрат на надання послуги

Категорія витрат	Витрати за рік, грн.	Витрати в розрахунку на 1 людину, грн	Витрати з розрахунку на людину-годину, грн [1]	
Заробітна плата та єдиний соціальний внесок	135 360,00	53,93	6,74	
Придбання товарів, робіт та послуг	55 000,00	21,91	2,74	
Інші прямі витрати	8 400,00	3,35	0,42	
Всього (прямі витрати):	198 760,00	79,19	9,90	

4. Розрахунок вартості адміністративних витрат на надання послуги				
Категорія витрат	Витрати за рік, грн.	Витрати з розрахунку на 1 людину, грн	Витрати на людину-годину, скориговані на коефіцієнт розподілу адміністративних витрат, грн. [2]	
Заробітна плата та єдиний соціальний внесок	0,00	0,00	0,00	
Придбання товарів, робіт та послуг	257 700,00	102,67	5,40	
Інші адміністративні витрати	31 591,25	12,59	0,66	
Всього (адміністративні витрати):	289 291,25	115,26	6,07	

5. Розрахунок коефіцієнту частки прямої заробітної плати на надання послуги до фонду прямої заробітної плати

Категорія витрат				
Заробітна плата основного, допоміжного персоналу, що надає дану послугу (за місяць)	29280,00			
Заробітна плата основного, допоміжного персоналу, що надає послугу (за місяць)	69538,60			
Коефіцієнт розподілу адміністративних витрат [3]	0,42			

6. Заробітна плата основного, допоміжного персоналу, що надає послугу раннього втручання

Категорія витрат	Місячний фонд оплати праці			
Заробітна плата основного, допоміжного персоналу, що надає послугу раннього втручання (за місяць)	69538,60			
Разом	69 538,60			

7. Розрахунок вартості надання послуги раннього втручання одному отримувачу

Категорія витрат	Витрати на людину-годину, грн.			
Прямі витрати (всього)	9,90			
Адміністративні витрати (всього)	6,07			
Витрати на надання послуги раннього втручання на людину-годину	15,96			

[1] Розраховується виходячи з вартості відповідної категорії, що ділиться на кількість робочих днів у місяці та нормативну кількість робочих годин на день, а також на кількість отримувачів послуги раннього втручання, що обслуговуються.

[2] Розраховується шляхом множення адміністративних витрат на коефіцієнт частки прямої заробітної плати на надання послуги до фонду прямої заробітної плати.

[3] Розраховується шляхом ділення заробітної плати основного, допоміжного персоналу, та іншого залученого персоналу, що надає дану послугу раннього втручання на заробітну плату основного, допоміжного персоналу, та іншого залученого персоналу, що надає послугу раннього втручання.

8. Аналіз витрат на послугу раннього втручання на рік

Враховуючи те, що послуга раннього втручання надається з урахуванням ступеня індивідуальних потреб та пріоритетів отримувача послуги раннього втручання, середні витрати на рік доцільно рахувати виходячи з витрат на надання послуги раннього втручання на 1 людину-годину.				
Категорія витрат	Витрати за місяць, грн.	Витрати на рік, грн.		
Витрати на надання послуги раннього втручання на людину-годину	15,96	0,00		
Вартість послуги раннього втручання на день	127,72	0,00		
Норма людину-годин на особу, год	175	1994		
Середня вартість послуги раннього втручання	2 793,81	33 525,67		

Генеральний директор
Директорату соціальних послуг та захисту прав дітей

розвитку

Р. Колбаса